Narațiunea proto-hipertextuală în literatura română: Tudor Arghezi, *Tablete din Țara de Kuty* (II)

Vlad POJOGA

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
E-mail: vlad.pojoga@ulbsibiu.ro

Proto-Hypertextual Narratives in Romanian Literature:
Tudor Arghezi, "Tablets from Kuty Country" (II)

Abstract: This two-part study explores the (proto-)hypertextual dynamics in *Tablete din Țara de Kuty* [Tablets from Kuty Country], an "unusual" narrative published in 1933 by Romanian author Tudor Arghezi. Starting from the Dadaist concept of "indetermination" and searching the roots of the more contemporary narrative "interactivity" in the process, my research delves into the reasons why *Tablete din Țara de Kuty* can be classified as a proto-hypertext. This second part is a reading experiment that tries to "verify" Arghezi's claims in the Foreword, that the book can be read in any order. Thus, one of the readings takes the chapters of the book in chronological order, and the other in an order randomly generated by random.org.
Keywords: Romanian fiction, hypertext fiction, proto-hypertextual narrative, Tudor Arghezi, Julio Cortázar.

citation suggestion: Pojoga, Vlad. "Narațiunea proto-hipertextuală în literatura română: Tudor Arghezi, Tablete din Țara de Kuty (II)." *Transilvania*, no. 8 (2023): 7-14.
https://doi.org/10.51391/trva.2023.08.02.

Introducere la *Tablete în Țara de Kuty*[1]

Între *Cuvântul înainte* semnat de Tudor Arghezi și începerea propriu-zisă a *Tabletelor din Țara de Kuty* există un interludiu din afara lumii ficționale, o scurtă anecdotă care nu face parte din corpul tabletelor și este prezentată ca fiind o „Introducere". În ea, doi romancieri dezbat „o problemă profesională", într-un dialog care pare în mod constant atât un proces de cerere a *feedback*-ului, cât și o construcție comună.

Punctul de plecare este confesiunea unuia dintre ei că a „primit spovedania unui arhimandrit pe patul de moarte"[2], iar inferența este că acest lucru ar trebui să reprezinte subiectul unui roman. Imediat după, încep schimburile în legătură cu formula:

> „– Asta numești dumneata un roman?
> – Stai să vezi. Orice roman trebuie să aibă un început. Nu mă lași să fac un început?
> – Ba da, cum poți spune așa ceva? Pentru ce ne-am dat întâlnire, oare, în acest crâng fermecător, unde se aude imnul internaționalei pietrușilor, botgroșilor și scatiilor?
> – Spune drept! Ai fi preferat un început sentimental, cu apă de trandafiri și cu miere"[3]

Începem, acum, să observăm câteva legături clare cu poziția exprimată de Arghezi în intervenția dinaintea volumului, vizibilă în felul în care discută cele două personaje-romancier despre startul unui roman, oferind mai multe opțiuni ale acestuia, fapt care evidențiază agentivitatea scriitorului în general, care are posibilitatea de a alege în procesul de concepere a unei narațiuni. În continuare sunt oferite prefigurări, variante, într-o dovadă a (cel puțin simulării) efortului comun de creație.

De exemplu, imediat după ce romancierul care prezintă începutul de roman dezvăluie că arhimandritul care era subiectul acțiunii ucisese o sută optzeci de oameni, cel de al doilea romancier replică: „– Ce spui? Se consternă subit al doilea romancier. Vasăzică, e vorba de un scelerat. Sunt sigur că după doctrină sufletul lui își va păstra toată sensibilitatea trupească și va arde pe veci”[4]. Discuția continuă în aceeași manieră pe tot parcursul introducerii, cu unul dintre romancieri prezentând un fir epic posibil, iar celălalt punând întrebări sau completându-l. Se pun probleme care au legătură cu documentarea romanului („– De ce n-ai căutat înainte de-a muri, rețeta veninului administrat? / – Ba bine că nu! Aici, în cincizeci de pagini se poate face toată analiza și suntem la jumătatea volumului al doilea”[5]) sau în legătură cu digresiunile posibilului roman – care poate deveni, în opinia unuia dintre cei doi, chiar transmedial[6], existând posibilitatea să fie transformat în piesă de teatru sau, mai ales, film („Aici, o sută de pagini vor adânci psihologia răzvrătirei – și cu timpul s-ar putea scoate o piesă de teatru, eventual un film de la sine vorbitor”[7]). De menționat mai este doar schimbul de replici din final, când unul dintre cei doi își dă cu părerea că „sfârșitul” romanului este „cam moale”, iar celălalt răspunde rapid, fără să se gândească prea mult: „am alt sfârșit”[8]. Acest lucru sugerează, din nou, flexibilitatea narațiunilor[9], modul în care și ușurința cu care ele se pot schimba în funcție de *feedback* sau după unele decizii luate pe moment, iar această flexibilitate este tocmai ce se vrea evidențiat în *Introducere*, pentru a pune bazele implicării directe a cititorului propusă de Arghezi în *Cuvântul înainte*.

3.2.3.3. Prima lectură – tabletele aranjate în ordinea numerelor

Pentru a putea derula experimentul de lectură pe care îl propun, este necesar un ultim pas: schițarea ideilor principale din fiecare tabletă (grupate aici pe „capitole”). Aceleași idei vor fi reluate și rearanjate, pentru a genera cea de a doua lectură. Bineînțeles, având acest tabel la bază, exercițiul poate fi repetat de oricâte ori este posibil.

În avion	(1) Mnir și Kuic duc personajul-narator, Pitak, după mai multe nopți de beție, într-un zbor cu avionul. Acesta vomită.
În văzduh	(2) În zbor, Pitak, Mnir și Kuic fac conversație superficială și ironică.
	(3) Pitak, Mnir și Kuic aterizează într-un spațiu pe care nu îl cunosc și iau un prim contact cu el, prin intermediul Cocoșatului.
Un proiect	(4) Cocoșatul le prezintă lui Pitak, Mnir și Kuic viziunea despre societate a primarului unui oraș nenumit.
O mie și una de fete	(5) Cocoșatul spune o poveste despre un tânăr cu șapte surori și introduce ideea de „bărbăție de Stat”.
	(6) Împăratul Barbă face un frate cu șapte surori om de Stat pentru că știe să joace popice.
	(7) Cocoșatul le propune personajelor Mnir și Kuic să experimenteze Kama Sutra în carne și oase.
	(8) Trei personaje, dintre care unul se numește Kuic, sunt cazate la hotel în Kuty.
O vizită matinală	(9) Câteva personaje vizitatoare, dintre care unul se numește Kuic, se întâlnesc cu Prezidenta mișcării feministe și fac glume misogine.
Prezidenta	(10) Este realizat portretul fizic al Prezidentei, cu multe detalii.
	(11) Kuic are un dialog cu Prezidenta, în odaia lui.
Idilă abstractă	(12) Kuic se întreține cu secretara Prezidentei într-un ungher al ferestrei.
Femeia Kuty	(13) Este descrisă o luptă între mișcarea feministă din Kuty și adversarii ei. Argumentele sunt dizgrațios-misogine.
Impasul fatalității	(14) Kuic și Mnir vorbesc despre o idilă în care bărbatul adoarme în loc să continue interacțiunea în mod sexual.
Un concurs de frumusețe	(15) Personajul-narator, însoțit de Kuic, descrie atmosfera regăsită la un concurs de frumusețe (se pune accent pe combinația de mirosuri & interzicerea fumatului în Kuty) și prezintă juriul.
	(16) În timpul defilării concurentelor la un concurs de frumusețe, Kuic îi șoptește lui Mnir remarci misogine la adresa fetelor.
Copiii Kuți	(17) Într-o scrisoare trimisă copiilor săi, personajul-narator le povestește motivele pentru care nu există o școală în Țara de Kuty.
	(18) Este descrisă interacțiunea dintre părinți și copii din Țara de Kuty (libertatea oferită copiilor de a-și alege o meserie).
Cumul de atribuții	(19) Personajul-narator părăsește capitala Țării de Kuty, explorează alte regiuni și descoperă un trib nou care îl proclamă „președinte-guvernator și rege” (sunt prezentate anumite aspecte lingvistice – semnificațiile unor cuvinte).

Organizare	(20) Modul anarhic de convieţuire al tribului descoperit determină implementarea unor legi de către personajul-narator, care petrece zece ani printre indigeni.
	(21) Au fost numiţi doi miniştri de finanţe în ţara kuţilor, iar poporul a fost educat să ofere statului o parte din producţia proprie (se aduce în discuţie şi perfecţiunea acestui sistem după care Europa „jinduia”).
	(22) S-a introdus o monedă în Ţara de Kuty, denumită „kanci”, şi s-au realizat schimburi comerciale bazate pe troc.
Finanţe	(23) S-au pus bazele unei economii externe a Kuty-ului prin trimiterea unor kuţi cu misiunea de a schimba fructele şi s-a introdus o reformă financiară.
	(24) Este prezentat sistemul de impozitare al kuţilor.
Vulturi pedeştri	(25) Personajul-narator, întors în capitală şi ajuns reporter, descrie un politician impotent pe care l-a cunoscut.
Mya Lak	(26) Mya Lak, un rector snob, merge la bărbier şi le povesteşte clienţilor şi bărbierilor experienţele sale din Paris, iar aceştia îl ironizează (se pune accent şi pe modul său de receptare a textelor/ viziunea sa despre literatură/funcţia de critic).
Emulaţii	(27) Este descris modul în care se obţineau averi în Kuty (se vorbeşte şi despre problemele de sănătate ale kuţilor)
	(28) Se prezintă clasele sociale ale kuţilor.
	(29) Se restabilesc categoriile sociale (jocul de şah a fost inventat pornind de la acest proces de multiplicare a claselor sociale; epurare- se dorea păstrarea categoriei noi).
	(30) Se introduce un nou sistem social prin care avuţia şi cinstea devin interşanjabile.
Elogiul omului uscat	(31) Un conferenţiar ţine o prelegere, improvizând pe o temă dată- „Elogiul omului uscat” (diferenţa între ce se aştepta să se spună şi ce s-a spus de fapt).
	(32) Oamenii sunt împărţiţi de către un conferenţiar în funcţie de secreţiile pe care le produc.
	(33) Un conferenţiar dezvoltă subdiviziuni pentru categoriile de umed şi uscat.
Învăţatul şi prostul	(34) Un învăţat îi explică unui ţăran diferenţa dintre el şi cei care se ocupă de conducerea statului.
În Preistoric	(35) Un savant de la Academia din Ţuţy vorbeşte despre dificultatea de a delimita anumite momente din perioada preistorică.
	(36) Un savant prezintă un aparat pentru facilitarea studiului preistoriei.
	(37) Un savant prezintă un document în a cărui descifrare a folosit un aparat denumit „Pantaglotul” (toate diplomele- de bacalaureat, licenţă, doctorat- vor fi înlocuite de o „Scientifical Engine”; descoperirea unei maşini de buzunar care „să cuprindă un creier şi substanţa ştiinţei totale pe un sistem de sonerii”).
	(38) Un savant prezintă un document ce conţine un manuscris despre mitul lui Noe.
	(39) Un savant atestă convieţuirea dintre două popoare – filinţii şi başogii – menţionând războaiele dintre aceştia.
	(40) Un savant descrie modul de viaţă al popoarelor din preistoria modernă, pe care le descoperise cu aparatul său.
Resurecţii	(41) Este descris sistemul partidelor din Kuty. Şeful unui partid nou este contestat de o parte din ucenici, este somat de Prezident care înjură şi scuipă, întrucât şeful a refuzat să se prezinte şi partidul cel nou a fost desfiinţat.
Idilă	(42) Sunt prezentate raţiunile care duc la căsătorie.
	(43) Sunt prezentate diferenţele de atitudine dintre femei şi bărbaţi într-o idilă.
	(44) Este contestată existenţa a doar două sexe.
Domnii nebuni	(45) Sunt blamate principiile unor domni (din politică) care trăiesc conform unor mecanisme prestabilite şi sunt etichetaţi ca fiind nebuni.
	(46) Este prezentată atitudinea unor oameni politici faţă de rolul pe care îl au şi care ajung să se identifice cu statul.
Un hibrid	(47) Este prezentată femeia băieţoi.
	(48) Este prezentată nevoia subconştientă a omului de a se reproduce.
	(49) Este prezentat rolul mănăstirilor.
	(50) Hibridul Maicii este descris în detaliu.
	(51) Este realizat cu ironie un portret al femeii emancipate.

Nobilul sport	(52) Personajul-narator (și alte personaje) întâlnesc un boxeur care realizează paralele între sportul practicat de el și alte arte (sculptura, literatura).
	(53) Sunt explicate mecanismele specifice boxului.
	(54) Se prezintă impactul pe care îl are boxul asupra practicanților acestui sport.
	(55) Sunt enumerate și explicate diferite mișcări de box.
	(56) Sunt descrise tehnicile și particularitățile duelului cu sabia.
	(57) Personajul-narator își exprimă preferința pentru lupta franceză în detrimentul boxului și al sabiei și îi descrie (celuilalt) modul în care se desfășoară.
	(58) Bobby (boxeurul) descrie interacțiunea dintre cei doi adversari aflați în ringul de box.
Un cântec	(59) Un om sărac este tratat într-un mod abominabil – este bătut, jignit, umilit, condamnat să asculte vorbele aspre ale unui om care se consideră superior acestuia.
Ministrul	(60) După instalarea unui nou guvern, personajul-narator (și alte personaje) întâlnesc un ministru. Portretul acestuia este realizat în detaliu.
	(61) Omul Politic discută cu domnul Mare Cetățean despre problemele cu care se confruntă (pasaje în rimă).
Natură moartă	(62) Personajul-narator și un inginer (empatic și sensibil) discută despre problemele vieții (sărăcie, necazuri, câini) în timp ce un grup de femei culeg surcele pe șantier. Cei doi abordează o femeie considerată „nebună", însă aceasta le răspunde doar printr-un miorlăit și este ulterior batjocorită de celelalte femei, în timp ce un grup de copii lovește un câine.
Don Juan	(63) Personajul-narator (aici medic legist) realizează portretul unui pacient sulfurizat desfigurat, care este ulterior castrat, moment care declanșează o tragedie pentru acesta, poreclit Don Juan, întrucât îi plăcea să se culce cu femei.
Explorări	(64) Personajul-narator (aici poliglot) însoțește un grup de savanți într-o expediție spre Polul al Treilea, care durează zece ani. Sunt prezentate experiențele acestora pe insula toridă locuită și transformările la care au fost supuși (s-au preschimbat gradual în păsări). Prin puterea autosugestiei, personajul-narator și alți colegi de-ai săi reușesc să se salveze.
Călătorul	(65) Un călător cu foarte multe bagaje încearcă să își găsească un loc în tren. Fiind blamat de restul pasagerilor pentru acest aspect, după mai multe încercări, ajunge într-un compartiment în care se aflau un inginer chimist și profesorul de literatură, Ix. Cei doi conversează (numele domnului Ix, matematicieni, filosofi) până când sunt aruncați pe geam de călător, mulțumit că a acumulat și mai multe bagaje.
Om și om	(66) Un interpret îi prezintă unui reporter particularitățile celor două categorii în care sunt împărțiți kuții: Oameni de Stat și Oameni Fiscali. Sunt evidențiate diferențele dintre Omul de Stat și Omul Brut și se stabilește o clasă intermediară, cea a Persoanelor.
	(67) Sunt descrise tabieturile unui Om de Stat.
	(68) Este prezentat Omul Fiscal (marionetă a Statului). Sunt menționate și organele administrative prin care este organizat Statul.
Juridice	(69) Un magistrat examinează dosarul personajului-narator. Este realizată o descriere detaliată a acestui magistrat.
	(70) Personajul-narator (aici „arendașul unei fabrici de acid carbonic") explică magistratului motivele pentru care a fost intentat procesul. Judecătorul îi explică ce este considerat juridic și nejuridic. Ulterior, este expusă sentința.
	(71) Este prezentat procesul lui Dorobaș, un hoț care ajunge să omoare o familie.
Șoarecii	(72) Sunt descrise moduri de a scăpa de șoareci. Personajul-narator își prezintă noua invenție de a omorî șoareci- „Mașina infernală".
Invenții	(73) Personajul-narator discută despre evoluția invențiilor, descoperirea aerului și faptul că singura operațiune care îi reușește este rularea țigărilor.
	(74) Personajul-narator își prezintă invențiile („Încălecătorul și descălecătorul universal", „tocul cu rezervor și fără peniță").
	(75) Personajul-narator prezintă alte două invenții pe care vrea să le concretizeze: „oțelul transparent și lemnul de tuci".
Tinerețe	(76) Sunt prezentate trăsăturile și aspirațiile generațiilor tinere și rolul școlii în evoluția lor.
	(77) Sunt evidențiate diferențele între generații.
Savantul	(78) Este redată interacțiunea dintre un savant din Kuțy și poporul care îl adula.
	(79) Personajul-narator se proclamă regele Kuțy.

Învățământul și literatura	(80) Personajul-narator întâlnește în drumul său spre Kutyville un fost ministru al școlilor care îi povestește toate reformele pe care le-a adoptat în timpul mandatului său (teoria a fost înlocuită de practică).
	(81) Un fost ministru al Învățământului relatează reformele pe care le-a implementat în sfera culturală (înființarea superdoctoratului, suspendarea presei, poeților li s-au oferit diferite ranguri).
Medicină	(82) Personajul-narator discută cu un medic despre o nouă boală care omoară copiii din Țuțy.
	(83) Un medic explică modul în care trebuie abordată presa pentru a nu fi blamat că nu știu cum să trateze anumite boli.
	(84) Un medic prezintă cu superficialitate într-o declarație tratamente pentru combaterea unei boli.
	(85) Este expusă diversitatea bacteriilor.
	(86) Un medic relatează practicile unui coleg de-al său.
	(87) Se evidențiază lipsa cunoștințelor din domeniul medical.
	(88) Un medic își prezintă elogios realizările (modul în care își tratează pacienții, singurul medic cu secretar, averea obținută).

Având în vedere că prima lectură pe care o propun este una care se leagă strâns de cronologia *tabletelor*, iar *plot*-ul (atât cât există el) este deja schițat mai sus, mă voi referi aici cu precădere la felul în care lumea ficțională este construită cronologic (iar prin acest „cronologic" implic atât timpul lumii ficționale, cât și ordinea tabletelor) și la tranzițiile între tablete – pentru că aceasta este singura variantă în care tranzițiile sunt unele „controlate" – adică încă sunt influențate de aranjarea inițială a acestora.

În această lectură, narațiunea se deschide cu drumul spre Kuty al celor trei călători „europeni", Pitak, Mnir și Kuic, care zboară într-un avion înspre tărâmul ficțional[10]. Acest drum ne transportă și pe noi, cititorii, spre lumea țării de Kuty și funcționează ca o tranziție dinspre o lume ficțională realistă, așa cum era până la momentul „decolării" și o lume ficțională speculativă ca cea care va ajunge să domine narațiunea. Contactul cititorilor cu Țara de Kuty este, astfel, mediat de către cele trei personaje, care se presupune că ar fi unele „diferite" de cele pe care le găsesc în noua țară. Astfel, glisarea dintr-un spațiu înspre celălalt este mult mai ușoară decât dacă ar fi fost vorba de un început *in medias res*, direct în Țara de Kuty, care ar fi fost după reconstruită din interior înspre exterior. Cu toate acestea, două dispariții graduale marchează acest drum cronologic prin tablete. În primul rând, cel puțin două personaje care fac călătoria, Mnir și Kuic, dispar cu totul în tableta 19, „în văzduh, [...] lipsindu-mă de unica posibilitate de a mă întoarce curând pe continent, avionul"[11], lăsând astfel în urmă personajul-narator, Pitak, care însă nu mai este numit astfel deloc pe tot parcursul celorlalte tablete. Așadar, prima ruptură în lumea ficțională apare aproape imediat după scrisoare pe care o trimite copiilor personajul-narator, de unde specificitatea pe care o aduceau cu ei cei trei călători dispare, personajul-narator începând să fie asimilat populației, din diverse perspective – în tableta 19 este proclamat „președinte-guvernator și rege" de către un trib băștinaș din Kuty, în tableta 25 este reporter în capitală, în tableta 63 este medic legist, în tableta 64 este poliglot. Cu toate că ar trebui să fie o „constantă", personajul-narator se metamorfozează și el puternic pe tot parcursul textului, pare că nu îmbătrânește chiar dacă sunt tablete care încep la zece ani după cele de dinaintea lor, iar lipsa trăsăturilor sale fizice ori a repetiției numelui pune sub semnul întrebării această „constanță". Dacă discursul naratorial ar fi și el diferit – semantic, stilistic –, atunci am putea vorbi chiar de mai mulți naratori. Cum, însă, nu se întâmplă acest lucru, voi opta pentru varianta existenței unui singur narator în toate tabletele. De asemenea, dispariția graduală a mențiunilor legate de Kuty este un alt simptom al lecturii cronologice, pentru că abia după dispariția acestora se pierde cu adevărat acel „fir roșu" narativ care există, de fapt, în tabletele din prima jumătate a volumului. Înainte de această a doua dispariție am fi putut căuta legăturile, chiar și după eliminarea personajelor recurente, în numele propriu al tărâmului descris, Kuty, sau al locuitorilor săi, kuții, sau al unor diverse orașe din această țară, precum Kutyville. Bineînțeles, aceste toponime nu dispar cu totul, precum Mnir și Kuic, ci ajung să fie menționate doar sporadic. De exemplu, între tabletele 42 și 65 nu apare deloc Kuty, iar în restul de tablete mai apare doar de 6 ori, inclusiv în ultima. Astfel, dacă respectăm cronologia știm, ca cititori, despre ce spațiu e vorba, însă dacă nu o respectăm și începem lectura în mod aleatoriu, ne vom regăsi, cu puține excepții (dacă începem volumul în una din tabletele 2 sau 3) direct în Țara de Kuty, iar având în vedere lizibilitatea redusă a unor tablete (mai ales a celor „teoretice" sau abstracte, cărora chiar le lipsește narațiunea – precum, să spunem, 53 sau 85), sentimentul navigării prin text va fi unul al frustrării. Sigur, această frustrare nu este ceva complet nefamiliar literaturii digitale și mai ales ficțiunilor hipertextuale, mulți dintre jucători/cititori descriind astfel experiența navigării prin pânzele vaste ale textelor digitale, unde nu știu care cuvânt activează ce legătură și trebuie constant să reconstruiască narațiunea, atenția fiindule solicitată mereu la maximum. Diferența ar fi, însă, că dacă în cazul majorității ficțiunilor hipertextuale, reconstrucția narațiunii este posibilă și chiar dezirabilă, în cazul *Tabletelor* lui Arghezi, epicul nu există decât

local sau cel mult pe câteva părți, mai ales în prima jumătate a acestora. Un alt *marker* textual important sunt persoanele verbale – de exemplu, dacă efectuăm o lectură cronologică și vedem verbe de genul „aflarăm" (tableta 4), „ne povesti" (tableta 5), însă dacă nu le parcurgi și începi cu ele, este neclar la cine se referă pluralul. De asemenea, dacă parcurgi primele tablete, însă sari peste momentul plecării lui Mnir și Kuic, verbe ca „ne-am dus" (tableta 31) sau „ne-am întâlnit" (tableta 60) pot crea impresia referirii tot la grupul celor trei călători, care însă nu mai există între timp în lectura cronologică.

Pentru tranziții, am ales trei cazuri, unul din prima treime, unul din cea de a doua și unul din cea de a treia. Prima tranziție aleasă este cea între tabletele 9 și 10. Ultimul paragraf din tableta 9 începe cu „Doamna Prezidentă purta o serioasă încălțăminte [...]" și se încheie cu „Elasticul era jerpelit și, din fustele cu volane de saladă întortocheate, ieșeau urechile de la ghete pe ciorapii zbârciți"[12]. Tableta imediat următoare, numărul 10, debutează cu „Costumul Prezidentei refuza orice constrângere a vârstei, supusă la noduri anatomice și varice, și se purta cu libertatea de ținută a unui cuier de din dos, care primește în grabă tot ce se anină de cârligele lui"[13]. Aici legătura este evidentă, iar continuarea descrierii vestimentației personajului Prezidenta creează o continuare clară a tabletei 9 în tableta 10. Cu toate acestea, începutul tabletei 10 este destul de neutru pentru a putea funcționa și de sine stătător, fără pregătirea de dinainte. Următoarea tranziție aleasă este între tabletele 54 și 55, parte a aceluiași capitol – Nobilul sport –, astfel că legătura lor tematică este clară *a priori*. Tableta 54 se încheie cu „individul e culcat undeva pe jos, preocupat să geamă, cerând ajutor, infirmier și medicamente", în vreme ce tableta 55 începe cu „Mai e remarcabil momentul când mâna, în lipsa timpului de a deveni box, de a se închide, se comportă de-a latul, izbind înghițitoarea și maxilarul, scurt"[14]. Aici legătura este clară și din punctul de vedere al elementelor constitutive, adverbul „mai" introducând în mod evident o adăugire la ceva ce a fost, la o scenă sau ipoteză anterioară continuată aici. Cel puțin stranie ar fi o lectură care s-ar deschide cu tableta 55 și cu această construcție incipientă a ei, care ar părea extrem de *out of place* într-o poziție de deschidere. Ultima tranziție extrasă este cea între tabletele 77 și 78, parte din „capitole" diferite: 77 este finalizată cu „Moissi când primea pe piscul Sinai Tablele Legii s-a scărpinat: adusese de jos un lindin în cap..."[15], iar 78 debutează cu „Am căutat să vedem în carne și oase pe un mare învățat local, a cărui faimă trecuse departe dincolo de Kuty"[16]. În acest caz, separarea clară a tabletelor este una vizibilă, iar legătura dintre ele inexistentă. Așadar, concluziile intermediare ale analizei acestor trei tranziții ar fi acelea că, în fapt și în ciuda a ceea ce susține Arghezi în Cuvântul său înainte, s-ar putea ca cel puțin o parte a tabletelor să nu fie interșanjabile, iar cronologia să fie mai importantă pentru înțelegerea narațiunii și a lumii ficționale decât a părut inițial.

3.2.3.5. A doua lectură – tabletele aranjate în ordine aleatorie

Secvență generată aleatoriu de random.org:

9, 35, 53, 6, 13, 55, 22, 61, 20, 83, 54, 40, 72, 16, 18, 68, 34, 78, 64, 24, 39, 30, 19, 25, 44, 47, 52, 67, 45, 60, 84, 28, 49, 21, 79, 59, 73, 32, 10, 62, 56, 58, 42, 50, 85, 75, 5, 88, 66, 70, 15,, 26, 86, 4, 1, 76, 38, 17, 27, 65, 43, 87, 33, 7, 23, 80, 29, 77, 36, 82, 14, 12, 11, 41, 74, 2, 69, 48, 37, 81, 46, 71, 57, 63, 51, 8, 3, 31.[17]

Pentru a doua lectură, random.org a selectat ca tabletă de start tableta 9, iar astfel primele rânduri citite în această variantă sunt: „A doua zi de dimineață eram adunați în camera lui Kuic. Un plic oficial, de culoarea galbenă-spălăcită, adoptată de Statele civilizate, ne aducea din partea guvernatorului o adresă, concepută în termeni curtenitori, invitându-ne la un mare concurs de frumusețe, pentru după-amiazi"[18]. Tableta continuă să descrie întâlnirea a trei personaje, dintre care doar unul este numit (Kuic), cu Prezidenta mișcării feministe din Republica Kuty[19]. Drumul prin text continuă cu tableta 35, unde „La Academia din Țuțy, unul din savanții locali face o comunicare"[20]. Aici apare deja un spațiu nou, Țuțy, care poate fi, însă, asociat prin rezonanța numelui cu Republica Kuty din tableta anterioară. Mai departe, în tableta 53 sunt explicate mecanismele specifice boxului, fără nicio referire la Kuty sau Țuțy sau Kuic, iar imediat după, apare Împăratul Barbă din tableta 6, după care se revine abrupt la mișcarea feministă din Kuty cu tableta 13. Aceasta este prima legătură care trasează un fir roșu narativ și care arată că nu avem de-a face neapărat cu un univers ficțional complet fragmentat, ci unul care, încet-încet se va construi cvasi-coerent – sau măcar cât de coerent permite o astfel de structură. Imediat după revenirea la mișcarea feministă se revine la box, cu tableta 55. Senzația lecturii este una chiar și mai fragmentată decât în cazul primei, iar bucățile marelui puzzle *Tablete din Țara de Kuty* sunt puse cap la cap mult mai greu. Probabil că până la realizarea unor legături minimale măcar la nivel spațial sau al personajelor, lectura este una extrem de confuză. În secvența curentă a random.org, faptul că în primele 6 tablete se face referire de două ori la teme comune ajută la această reconstrucție a lumii. De asemenea, faptul că apar personaje numite care vor fi recurente (pentru că vom ajunge, în curând, și la alte tablete din cele numerotate 1-19, iar Kuic va face din nou parte din ele) este un alt lucru care înlesnește trecerea. Salturile sunt însă în mod evident mai mari, iar concentrarea necesitată din partea cititorului crește și ea odată cu complexitatea acestora. Devine mult mai dificil să îți păstrezi atenția sau chiar să încerci să cauți legăturile dintre intrări. Dacă în cazul unei lecturi a tabletelor conform ordinii numerelor această dificultate de lectură apare abia după prima

treime, când tabletele devin mai abstractizate și se leagă tot mai puțin unele cu celelalte, iar comicul de limbaj și situație primează în fața oricărei substanțe epice reale, în cazul acestei lecturi, încordarea cititorului este prezentă în experimentarea textului încă de la început. Extrem de interesant este faptul că tocmai aterizarea lui Pitak, Mnir și Kuic în Țara de Kuty (tableta 3) apare drept penultima tabletă în această a doua lectură, imediat după ce sunt cazați la un hotel în Kuty (tableta 8). De fapt, această circularitate a noii lecturi este probabil principalul factor care îi conferă substanță, pentru că, indiferent de gradul de abstractizare sau de confuzie generat de tabletele intermediare, finalul recuperează un întreg *storyline* care poate fi recreat acum în sens invers.

Voi analiza, și în cazul acestei a doua lecturi, trei tranziții între câte două tablete. Prima, de la tableta 20 la tableta 83 (prima treime în actuala succesiune), arată astfel: de la „Fără motiv, kutul primea o lovitură în cap, ori de câte ori era întâlnit: cu motiv, adică după un exces, el primea douăzeci și cinci de lovituri în diverse regiuni ale trupului; ceea ce a dezvoltat noțiunea inocenței și a vinovăției, și, prin legătură logică, simțul de răspunderi”[21] se trece la „În preajma sărbătorilor, se ivise în Țuțy o boală ciudată, care ucidea, ca Irod, numai copiii, și de preferință pruncii”[22]. Aici, tranziția nu este deloc nenaturală, din contră, temele par a fi similare: aspecte ale vieții din Kuty, însă legătura este facilitată și de prezența numelor. Primul exemplu este categoric unul care funcționează în economia lumii ficționale. A doua tranziție, între tableta 56 și tableta 58, am ales-o tocmai pentru că sunt două tablete apropiate cronologic. Iată cum se trece de la una la cealaltă: „Estetica anglo-saxonă se satisface cu gâlca vânătă a ochiului și cu falca triplă; [...] produsele tehnicii locale să poarte nume de ix: Duplex, Triplex sau asimilate cu ele: Excelsior, Record, Jupiter și Omega”[23] / „În public, adică în ring, adică la circ, nu mai suntem stăpâni pe noi înșine și atârnăm de entuziasmul public, intrând în cabotinism”[24]. În acest caz, cu toate că avem tablete apropiate ca număr, legătura pare mult mai puțin clară sau palpabilă decât în primul caz, având în vedere că discutăm despre două bucăți de text digresive, care au legătură cu duelul cu sabia, respectiv cu boxul. Tabletele în care lipsa de concretețe a tabloului este atât de mare, așa cum se întâmplă în acestea două, sunt încă din start imposibil de „legat” cu altele, pentru că ideea conceperii lor este tocmai lipsa de legătură cu orice altceva, ele sunt menite să acopere spații ale lumii ficționale care nu mai sunt deloc acoperite în alte tablete. Și, în final, a treia tranziție este una dublă: tableta de dinainte de tableta numerotată 1 (4) și cea de după (76). Rezultă de aici două tranziții legate: a. de la „– Nu cer nimic. Restul mă privește. Interpretul unui domn ziarist străin are sursele lui și dacă am câștigat unu la mie din ce încasează patronii mei, sunt un om făcut. [...] – Ești angajat, zise Kuic. Du-ne la un hotel bun”[25] la „Mulțumită avionului, explorările au ajuns lesnicioase, și dacă aerul sau motorul nu te trădează, carbonizat într-o pustietate sau pierdut într-o mare, ești sigur de o călătorie plăcută”[26] și apoi de la „– Aerul spală, zise Kuic. Până jos nu mai rămâne nimic. Ca și din pasageri...”[27] la „Răsturnându-și sticlele de la ochi, înțeleptul zise:”[28]. Am ales aceste secvențe tocmai pentru a verifica modul în care se „comportă” tableta 1 într-o altă poziție și felul în care ea relaționează cu celelalte tablete din jurul ei. Pentru că nu este clar doar din tableta 1 de unde înspre ce este zborul celor trei călători, nu este clară nici ruperea cronologiei dintre tabletele 1 și 4 prin inversarea lor, iar din această cauză tranziția funcționează. În ceea ce privește a doua tranziție, ea de asemenea funcționează, tocmai prin inexistența unor elemente comune. Pentru că nu există detalii care să intre în contradictoriu, se trece fără prea multe dificultăți (altele decât cele menționate deja în această secțiune) de la una la cealaltă. Concluziile după cea de a doua lectură sunt mai optimiste decât cele de după prima: într-adevăr, logica narativă dezvăluită de prima lectură este una care dă mult mai multă coerență volumului lui Arghezi, însă dacă facem abstracție de ea (și trebuie să facem, pentru că vorbim despre o lectură nouă) și analizăm a doua ordine a tabletelor ca fiind una de sine stătătoare, descoperim că, într-adevăr, lectura funcționează și în această a doua ordine, cu mici excepții. Acestea au mai degrabă legătură cu o confuzie generală care planează asupra unor tablete, pentru că inclusiv începutul tabletei 55 despre care vorbeam la prima lectură (cea cu adverbul „mai” în componență) „nimerește” bine în secvențierea generată de random.org.

Acknowledgement: This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-IDPCE-2020-2690, within PNCDI III.

Note:

1. Acest articol este o continuare a Vlad Pojoga, „Narațiunea proto-hipertextuală în literatura română: Tudor Arghezi, Tablete din Țara de Kuty (I)”, *Transilvania*, nr. 11-12 (2022): 13-20. https://doi.org/10.51391/trva.2022.11-12.02. Ambele fac parte din lucrarea de doctorat *Narațiune și interacțiune în ficțiunile românești*, susținută în 2022. Acest articol conține, de asemenea, și o parte din bibliografia primului articol din serie, mai ales cea care se referă specific la Tudor Arghezi.
2. Arghezi, *Opere*, 842.
3. Ibid., 842.
4. Ibid., 843.
5. Ibid., 845.

6. Pentru primul *overview* extins al transmedialității din cercetarea filologică românească, vezi Mihaela Ursa, *Indisciplina ficțiunii. Viața de după carte a literaturii* (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2022).
7. Ibid., 845.
8. Ibid., 846.
9. Am explorat legătura dintre interacțiune (alegere a unei căi prin lumea ficțională) și ficțiune în Vlad Pojoga, „Narațiune și interacțiune: preliminarii teoretice comparate". *Transilvania*, no. 11-12 (2021): 53-58.
10. Acest tip de spațiu ficțional este unul complet nespecific pentru romanul românesc din perioadă – vezi atât Ștefan Baghiu et al., „Geografia romanului românesc (1901-1932): străinătatea", *Transilvania* nr. 10 (2020): 1-11 și Ștefan Baghiu et al., „Geografia romanului românesc (1933-1947): străinătatea", *Transilvania* nr. 9 (2021): 1-9.
11. Ibid., 890.
12. Ibid., 869.
13. Ibid., 870.
14. Ibid., 961.
15. Ibid., 1031.
16. Ibid., 1032.
17. Pentru că nu am dorit să îngreunez această lucrare prin reproducerea întregilor mini-rezumate ale tabletelor în noua ordine, aleg să adaug doar noua ordine, rezumatele fiind disponibile mai sus.
18. Ibid., 864.
19. Prezidenta este descrisă caricaricatural, misogin, din acest punct de vedere volumul lui Arghezi nefăcând notă discordantă în raport cu majoritatea reprezentărilor ficționale din vreme. Vezi Vlad Pojoga et al., „Diversitate identitară în romanul românesc (1844-1932)", *Transilvania*, nr. 10 (2020): 33-44 și Cătălina Stanislav et al., „Diversitate identitară în romanul românesc (1933-1947)", *Transilvania*, nr. 9 (2021): 25-34.
20. Ibid., 932
21. Ibid., 893.
22. Ibid., 1048.
23. Ibid., 964.
24. Ibid., 965.
25. Ibid., 858.
26. Ibid., 847.
27. Ibid., 850.
28. Ibid., 1028.

Bibliography:

Arghezi, Tudor. *Opere, Vol. 11: Proză: Icoane de lemn, Poarta neagră, Cartea cu jucării, Tablete din Țara de Kuty* [Works, Vol. 11: Prose]. Edited by Mitzura Arghezi and Traian Radu. Bucharest: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2017.

Baghiu, Ștefan, Andrei Terian, Vlad Pojoga, Teodora Susarenco, Iunis Minculete, and Ovio Olaru. "Geografia romanului românesc (1901-1932): străinătatea" [The Geography of the Romanian Novel (1901-1932): Spaces from Abroad]. *Transilvania*, no. 10 (2020): 1-11.

Baghiu, Ștefan, Andrei Terian, Vlad Pojoga, Snejana Ung, Bianca Crăciun, and Ovio Olaru. "Geografia romanului românesc (1933-1947): străinătatea" [The Geography of the Romanian Novel (1933-1947): Spaces from Abroad]. *Transilvania*, no. 9 (2021): 1-9.

Balotă, Nicolae. *Opera lui Tudor Arghezi* [Tudor Arghezi's Work]. Bucharest: Editura Eminescu, 1979.

Călinescu, Matei. *Aspecte literare* [Literary Aspects]. Bucharest: Editura pentru literatură, 1965.

Cortázar, Julio. *La vuelta al dia en ochenta mundos*. Buenos Aires: Siglo Ventiuno, 1968.

Cortázar, Julio. *Șotron* [Hopscotch]. Translated by Tudora Șandru Mehedinți. Iași: Polirom, 2018.

Jameson, Fredric. *Postmodernismul sau logica culturală a capitalismului târziu* [Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism]. Translated by Alex Văsieș and Vlad Pojoga. Sibiu: Editura ULBS, 2021.

Manolescu, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române*, second edition [The Critical History of Romanian Literature]. Bucharest: Cartea Românească, 2019.

Pojoga, Vlad, Daiana Gârdan, Ștefan Baghiu, Cosmin Borza, Iunis Minculete, and Denisa Frătean. "Diversitate identitară în romanul românesc (1844-1932)" [Diversity and Identity in the Romanian Novel (1844-1932)]. *Transilvania*, no. 10 (2020): 33-44.

Pojoga, Vlad. "Narațiune și interacțiune: preliminarii teoretice comparate" [Narrative and Interaction: Comparative Theoretical Preliminaries]. *Transilvania*, no. 11-12 (2021): 53-58.

Pojoga, Vlad. "Narațiunea proto-hipertextuală în literatura română: Tudor Arghezi, Tablete din Țara de Kuty (I)." Transilvania, no. 11-12 (2022): 13-20. https://doi.org/10.51391/trva.2022.11-12.02.

Rix, Rob. "Julio Cortázar's Rayuela and the Challenges of Cyberliterature". In *Latin American Cyberculture and Cyberliterature*, edited by Claire Taylor and Thea Pitman. Liverpool: Liverpool University Press, 2007.

Sîrbu, I. *Proza artistică a lui Tudor Arghezi* [Tudor Arghezi's Artistic Prose]. Iași: Editura Cronica, 1995.

Stanislav, Cătălina, Vlad Pojoga, Daiana Gârdan, Ștefan Baghiu, Bianca Crăciun, Alexandrina Savin, and Ana-Maria Stoica. "Diversitate identitară în romanul românesc (1933-1947)" [Diversity and Identity in the Romanian Novel (1844-1932)]. *Transilvania*, no. 9 (2021): 25-34.

Ursa, Mihaela. *Indisciplina ficțiunii. Viața de după carte a literaturii* [The Indiscipline of Fiction: The Afterlife of Literature]. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2022.